

ІНДОІРАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.211'01'25-13:[801.8:82-191'01=211.03=161]
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.2-1/35>

Джура М. З.

Львівський національний аграрний університет

Гуля Л. М.

Львівський національний аграрний університет

ПІДРЯДКОВИЙ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ДАВНЬОІНДІЙСЬКОЇ БАЙКИ НА САНСКРИТІ «ПРО ДГАРМУБУДДГІ ТА ПАПАБУДДГІ» ПОРІВНЯНО З ЛІТЕРАТУРНИМ УКРАЇНСЬКИМ ПЕРЕКЛАДОМ

У статті розглянуто байку про «Дгармабуддгі та Папабуддгі» з давньоіндійського збірника байок «Паньчатантра» з його першого розділу під назвою «Втрата дружби». Головний наголос у статті зроблено на підрядковий переклад байки зі санскриту на українську мову, запропонований авторами статті, порівняно з українським літературним перекладом. Через підрядковий переклад байки проявлено особливості граматичної та синтаксичної будови мови санскриту. Також за можливості наближено й передачу семантики слів. Завдяки підрядковому перекладу байки можемо спостерегти близькість або ж віддаленість українського літературного перекладу до оригіналу з граматично-синтаксичного погляду, як і точність чи неточність передачі семантики слів у ньому. Взято до уваги й літературний аспект, а саме структуру байки, ритміку оповіді тощо. Звернуто увагу й на стиль повісті в оригіналі, котрий є розповідним, і на те, як він переданий у літературному перекладі.

Автори статті розділили речення підрядкового перекладу на смислові частини поділками, котрі допомагають інтонаційно правильно прочитати речення, а отже, зрозуміти його зміст. За можливості збережені й дієприкметникові конструкції у функції присудка, котрі вкорочують речення у санскриті, надаючи йому обривчастості. Проаналізовано літературний переклад на наявність вищезгаданих ознак. Звернуто увагу на зміст-повчання у байці та його передачу в літературному перекладі. Виявлено смислово неточність у версіях байки на санскриті видання М. Р. Кейла та у версії тієї ж байки у перекладі українською І. Серебрякова.

У кінці статті подано додаток із таблицями з латинськими графемами на позначення звуків у санскриті, оскільки текст байки представлено латинським письмом.

Ключові слова: байка, граматично-синтаксична будова речення, підрядковий переклад, ритміка повісті, стиль оповіді, структура байки, український літературний переклад.

Постановка проблеми. Мета статті – зробити підрядковий переклад байки на санскриті «Про Дгармабуддгі та Папабуддгі» зі збірника давньоіндійських байок «Паньчатантра», а також порівняти його з українським літературним перекладом байки з видання «Паньчатантра, або П'ять кошків житейської мудрості» у перекладі Ігоря Серебрякова [1]. Зауважимо, що під час перекладу імен на українську мову назва байки звучатиме «Про Правий ум та Злий ум». Бо слово «дгарма» на санскриті – ключове духовне поняття – має такі значення: 1) стан (душевний); 2) мораль; 3) релігійний припис;

4) совість; 5) добродійність; 6) справедливість; 7) обов'язок; 8) природа, сутність, характерна риса; 10) релігія, віра [5]. А слово «пїпа» означає: 1) злий; 2) грішний; 3) несприятливий (про знамення); 4) грішник; 5) нещастя; 3) провина [5]. Слово ж «буддгі» має значення: 1) ум, погляд; 2) дух, душа; 3) мудрість; 4) роздуми.

Доцільність поставленої проблеми до опрацювання в даній статті є, на нашу думку, кількакратно. По-перше, підрядковий переклад байки проявить особливості граматичної та синтаксичної будови мови санскриту зі збереженням, за можливості, наближеної передачі семантики слів. Залучення

ж українського літературного перекладу покаже близькість або віддаленість перекладу до оригіналу, як і **точність чи неточність передачі семантики слів**. Потрібно мати на увазі й літературний аспект порівняння, адже байка, насамперед, є літературним твором, із властивою їй **структурою і повчанням-висновком**. Тому побічно звернемо увагу ще й на ці аспекти під час аналізу оригіналу, переданого підрядковим перекладом українською мовою, тобто на дотримання у перекладі **структури байки з її ритмікою**, а також на майстерність або ж умілість передачі повчання, котре несе **фабула байки**. Ще одним літературним аспектом, цікавим для аналізу оригіналу та літературного перекладу, є правильна передача стилю розповіді. Давньоіндійські байки збірника «Паньчатантра» загалом і наша байка зокрема мають повчальний характер, а отже, стиль розповідний і нейтральний, не гумористичний, не сатиричний. Цікаво, який тон або стиль дотриманий автором українського літературного перекладу.

Отже, виділивши вище аспекти-наголоси мовознавчого та літературознавчого характеру до висвітлення у статті, окрім, власне, праці, проробленої авторами з підрядкового перекладу українською мовою тексту оригіналу на санскриті, приступаємо до першої головної частини, а саме подачі тексту байки.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що сам текст байки на санскриті передаємо латиною, тому у додатку до статті подаємо таблиці латинських графем на позначення звуків у санскриті. Це ж ми робили у своїх попередніх статтях із тієї ж тематики таких як: 1) «*Підрядковий переклад зі санскриту Вступу до Збірника давньоіндійських байок «Паньчатантра» з коротким аналізом*»; 2) «*До перекладу давньоіндійської байки «Проткача Сомілаку» на українську мову*»; 3) «*Мовний та понятійний аналіз байки «Воскресителі лева» з «Паньчатантри» з огляду на навчання санскриту українських студентів*».

Додамо також, що в українському підрядковому перекладі, зробленому авторами статті, ми зберігали написання, наближене до правопису у санскриті, тобто не використовували великої букви на початку речення чи із власною назвою, ні коми чи крапки. Натомість кінець речення позначали двома вертикальними рисками як і у санскриті, а також розбивали речення на смислові групи однією вертикальною рисою.

А ось і текст самої байки:

1. **kasmiñcchidadhīṣṭhanē dharmabuddhiḥ pāpabuddhiḥ dvē mitrē prativasataḥ sma** || (підрядк.) 1. В якомусь краю | правий ум та злий ум | два друзі жили || (Серебр.) 1. В одному місті жили собі два приятелі Дгармабуддгі та Папабуддгі.

2. **atha kadacitpāpabuddhinā cintitam – aham tāvan mūrkhō daridropētaḥca** || 2. (підрядк.) отожд колись злим умом подумано – я такий дурний до бідності дійшов | 2. (Серебр.) От якось гріховеда Папабуддгі й подумав: «Чого це я, дурна моя голова, маю животіти у злиднях?».

3. **tadēna(m) dharmabuddhimādāya dēcāntara(m) gatvāsyācraṇyēnārthō pārjanam krtvāinamapi vañchayitvā sukhi bhavāmi** || 3. (підрядк.) так | того правого ума взявши | в інше місце пішовши | з його підтримкою багатства заробіток зробивши | та обманувши | щасливим буду | 3. (Серебр.) Подамся, мабуть, удвох із добродішним Дгармабуддгі до іншої країни, з ним разом наживу там багатств, а потім круг пальця його обкручу і сам тоді розкошуватиму.

4. **athānyasminnahani pāpabuddhir dharmabuddhi(m) prāha – bhō mitra vārdhakabhāvē kimātmanaḥcēṣṭita(m) smariṣyasi** || 4. (підрядк.) отожд одного дня | злий ум правому умовив | – пх | друже | на старості що зі своїх діянь пам'ятатимеш || 4. (Серебр.) Одного дня він сказав Дгармабуддгі: «Чуєш, друже, що ти згадуватимеш на старості літ».

5. **dēcāntaramadrctvā kā(m) ciṣṭajanavātā(m) kathayiṣyasi** || 5. (підрядк.) чужої сторони не побачивши | що потомству з діянь повіш || 5. (Серебр.) коли нічого не бачив на своєму віку? Про що онукам розповіси, як не побуваєш у чужих краях?

6. **atha tasya tadvachanamākārṇya prahrṣṭamanāstēnaiva saha gurujanānujñātaḥ ḥubhē.hani dēcāntara(m) prasthitaḥ** || 6. (підрядк.) отожд той | ту розмову почувши | з обрадуваним умом | з ним же з учителями та людьми попрощавшись | на світанку | в інший край вирушив || 6. (Серебр.) І ось одного погожого дня з дозволу старших приятелі вирушили в далеку дорогу.

7. **tatraca dharmabuddhiprabhāvē bhramatā pāpabuddhinā prabhūtātara(m) vittamasāditam** || 7. (підрядк.) і там | силою правого ума | блукаючи злим умом | пребагато добра досягнуто | (Серебр.) 7. Мандруючи по різних країнах, вони завдяки кмітливості Дгармабуддгі дуже розбагатіли собі на втіху.

8. **tataḥca dvāvapi tau prabhūtōpārjitavittau prahrṣṭau svagrham pratyautsukyēna nivrttau** || 8. (підрядк.) тоді двоє ті | пребагато заробивши добра | обрадувані | до свого дому з бажанням вернулися || 8. (Серебр.) Але, знудившись за рідним краєм, врешті подались додому.

9. **atha svasthānasamīpavartinā pāpabuddhinā dharmabuddhirabhihitaḥ bhadrā na sarvēda(m) dhana(m) grha(m) prati nētum yujyatē** || 9. (підрядк.) так | біля свого дому | злим умом, котрий ішов | до правого ума мовлено | дорогий | не все оте

багатство додому нести належить. || 9. (Серебр.) І коли вони вже підходили до свого міста, Папабуддгі звернувся до приятеля: «Не треба, любий, усе наше багатство нести додому

10. **yataḥ kuṭumbinō bāndhavācca prārthayiṣyantē** || 10. (нідрядк.) бо слуги та родичі прагнутьимуть (його) || 10. (Серебр.) бо там ми його швидко розтринькаємо: родичі та друзі безперестану виканючуватимуть його у нас.

11. **tadatraiva vanagahanēkvāpi bhumaṇi nīkṣipya ki(m)cinmātra(m)ādāya grha(m) praviṣvaḥ** || (нідрядк.) 11. тоді тут же | в гущі лісу | десь в землю поклавши | якусь частину взявши | в хату зайдемо || 11. (Серебр.) Краще закопаймо гроші десь у лісовій глушині, ну а трохи візьмемо із собою».

12. **bhūyōpi prayōjanē sa(m)jatē tanmātram samētyāsmātsthānānnēṣyāvaḥ** | (нідрядк.) 12. знову | коли потреба виникне | ту міру зібравши | з отого місця понесемо | 12. (Серебр.) ---

13. **tadākarṇya dharmabuddhirāha – bhadra ēva(m) kriyatām** || 13. (нідрядк.) те почувши | правий ум сказав | дорогий так най буде зроблено || 13. (Серебр.) «Так і зробимо», – погодився Дгармабуддгі, і вони обидва, повернувшись до своїх осель, стали щасливо жити.

14. **tathānuṣṭitē dvāvapi tau svagrham gatvā sukhēna sthitavantau** | 14. (нідрядк.) так сталося | двоє оті до свого дому пішовши | щасливо зоставалися (там) | 14. (Серебр.) «Так і зробимо», – погодився Дгармабуддгі, і вони обидва, повернувшись до своїх осель, стали щасливо жити.

15. **athānyasminnahani pārabuddhirniṣṭhē. ṭavyām gatvā tatsarva(m) vitta(m) samādāya gartā pūrayitvā svabhavana(m) jagāma** | 15. (нідрядк.) отож | одного дня | злий ум | вночі до лісу пішовши | те усе майно взявши | яму заповнивши | до своєї оселі пішов || 15. (Серебр.) Якось уночі Папабуддгі попростував до лісу, викопав гроші, засипав яму і притьмом побіг додому.

16. **athānyedyurdharmabuddhi(m) samabhyētya prōvāca – sakhē bahukuṭumbā vāya(m) vittābhāvātsidāmaḥ** || 16. (нідрядк.) отож одного дня | до правого ума підійшовши | мовив | друже | багато родин наших | від нестачі добра гинуть | 16. (Серебр.) На другий день він прийшов до Дгармабуддгі і сказав йому: «У мене, друже, велика сім'я, і ми вже давно живемо впроголодь».

17. **tadgatvā tatra sthānē ki(m)cinmātra(m) dhanamānāyāvaḥ** || 17. (нідрядк.) отож пішовши в оте місце | якусь частку багатства ми двоє принесемо || 17. (Серебр.) Ходімо в ліс та візьмімо трохи грошенят».

18. **sō.bravīt – bhadra ēva(m) kriyatām** || 18. (нідрядк.) він мовив | дорогий | так най буде зроблено || 18. «Давай так і зробимо», – відповів Дгармабуддгі.

19. **atha dvāvapi gatvā tatsthāna(m) yāvatkhanatastāvadrikta(m) bhāṇḍa(m) dṛṣṭavantau** | 19. (нідрядк.) так двоє ж пішовши до того місця | коли викопали | тоді пустий горщик побачили || 19. (Серебр.) Прийшли вони на те місце, де заховали своє багатство, а коли розкопали, то побачили порожню калитку.

20. **atrāntarē pārabuddhiḥ ṣirastāḍayanprōvāca – bhō dharmabuddhē tvaya hṛtamētaddhana(m) nānyēna** | 20. (нідрядк.) тут тим часом | злий ум | б'ючись головою | мовив | – пх | правий уме | тобою забране оте багатство | не іншим || 20. (Серебр.) Тоді Папабуддгі вдарив себе по лобі й загорлав: «Ой, Дгармабуддгі, це твоїх рук діло! Ти обчистив калитку!

21. **yatō bhūyōpi gartāpūraṇa(m) kṛtam** || 21. а тому знову | наповнення ями зробив || 21. (Серебр.) ---

22. **tatprayacchamē tasyārdham** | 22. (нідрядк.) отож | дай мені його половину || 22. (Серебр.) Віддай мені половину грошей,

23. **athavāha(m) rājakulē nivēdayiṣyāmi** | 23. (нідрядк.) інакше я у королівському дворі виповім || 23. (Серебр.) а то я піду на царський двір і все там розкажу».

24. **sa āha bhō durātman maiva(m) vada** | 24. (нідрядк.) він відповів | дурна душе | так не говори || 24. (Серебр.) «Не смій, негіднику, так говорити! не можу я займатися крадіжкою».

25. **dharmabuddhiḥ khalvāham** || 25. (нідрядк.) правий ум я ж || 25. (Серебр.) Недарма назвали мене Дгармабуддгі,

26. **naitaṅcaurakarma karōmi** || 26. (нідрядк.) того діла крадіжки не роблю || 26. (Серебр.) не можу я займатися крадіжкою».

27. **ēva(m) dvāvapi tau vividamānau dharmādhikariṇa(m) gatau prōcatuḥ paraspara(m) dūṣayantau** || 27. (нідрядк.) так двоє оті сварячись | пішовши до суду | промовили | одне одного обвинувачуючи | 27. (Серебр.) Пішли тоді вони удвох до суду й заявили про сподіяне, зваливши провину один на одного.

28. **atha dharmākariṇādhiṣṭitapurūṣairdivy arthē yāvanniyojītau tāvatpārabuddhirāhaḥ** | 28. (нідрядк.) отож суд постановив чоловікам божий суд | коли наказано їм | тоді злий ум мовив | 28. (Серебр.) А судді постановили розв'язати справу божим судом.

29. **ahō nasamyagdṛṣṭōyam nyāyaḥ** | 29. (нідрядк.) агов | не правильно побачена ота постанова || 29. (Серебр.) Папабуддгі запротестував: «О, це несправедливе рішення».

30. **tadatra viṣayē mama vṛkṣadēvatāḥ sākṣībhūtāstīṣṭhanti** || 30. (нідрядк.) тоді тут в тій окрузі | в мене духи дерев свідками будуть ||

30. (Серебр.) А в мене у цьому ділі є свідки – божества дерев довкола того місця, де були закопані гроші.

31. **tā apyāvayōrēkatara(m) caura(m) sadhu(m) vā kariṣyanti** || 31. (нідрядк.) тих двох з нас | котрий злодій | а котрий праведний зробіть || 31. (Серебр.) От вони й розкажуть, хто їх украв.

32. **atha taiḥ sarvairabhihitam** || 32. (нідрядк.) ото ж тими усіма сказано || 32. (Серебр.) --- .

33. **tadasmākamapyatra viṣayē mahatkautūhala(m) vartatē** | 33. так у нас тут в окрузі велика спека є || 33. (Серебр.) Нам дуже цікаво, як ця справа обернеться.

34. **tadpratyūśasamayē dvābhyāmapyasmābhiḥ saha tatra vanōddēcē gantavyamiti** || 34. (нідрядк.) тоді в час світанку | з двома вами | ми туди у ліс підемо || 34. (Серебр.) Так от, завтра на світанку ви обидва разом із нами підете до того лісу!»

35. **ētasminnantarē pāpabuddhiḥ svaggham gatvā svajanakamuvāca tāta prabhūtō.ya(m) mayārthō dharmabuddhēcōritaḥ** || 35. (нідрядк.) тим часом | злий ум до свого дому пішовши | своєму родителю (отцю) мовив | тату | пребагато того багатства правого ума | мною украдено | 35. (Серебр.) Тільки-но Папабуддгі почув рішення суддів, він одразу ж метнувся додому й сказав своєму батькові: «Тату, знаєш, Дгармабуддгі пограбував мене.

36. **sa ca tava vacanēna pariṇatim gacchati** || 36. (нідрядк.) і він твоєю промовою на загин (загибель) піде (згине) || 36. (Серебр.) Тепер усе залежить від твого слова,

37. **anyathā mama prāṇaiḥ saha yāsyati** || 37. (нідрядк.) інакше я зі життя піду || (Серебр.) і якщо ти мені не допоможеш, обірветься моє життя!»

38. **sa āha – vatsa druta(m) vada yēna prōcya tadravya(m) sthiraatā(m) nayāmi** || 38. (нідрядк.) він сказав | синку | скоро мов що треба промовити | (щоби) те майно до сталості я довів || 38. (Серебр.) Той озвався: «Кажі, синку, швидше, що треба робити?»

39. **pāpabuddhirāha – tāta asti tatpradēcē māhaçamī** || 39. (нідрядк.) злий ум мовив | тату | є у тій місцевині | велике дерево шамі | 39. (Серебр.) І Папабуддгі розпорядився: «Татку, в лісі росте крислате дерево шамі,

40. **tasyā(m) mahatkōṭaramasti** || 40. (нідрядк.) у ньому | велике дупло є || (Серебр.) а в ньому є велике Дупло.

41. **tatra tva(m) sām)pratamēva praviça** || 41. (нідрядк.) туди ти одразу ж ввійдеш || 41. (Серебр.) Ти туди залізеши,

42. **tataḥ prabhātē yadāham satyaçrāvaṇa(m) karōmi tadā tvayā vācya(m) yaddharmabuddhiçcaura iti** || 42. (нідрядк.) тоді на світанку | коли я крик присяги (з)роблю | тоді

тобою (має бути) мовлено | що правий ум крадій | 42. (Серебр.) і, коли завтра вранці я питатиму, хто вкрав гроші, назвеш Дгармабуддгі».

43. **tathānusthitē pratyūṣē pāpabuddhiḥ snatvā dharmabuddhipuraḥsarō rājapuruṣaiḥ saha tā(m) çamīmabhyētya tārasvarēna prōvāca** || 43. (нідрядк.) так сталося | на світанку | злий ум | омившись | правий ум попереду | разом з королівськими людьми | до того дерева шамі підійшовши | пронизливим голосом мовив || 43. (Серебр.) Ранком другого дня Папабуддгі, зробивши обмивання, підійшов з Дгармабуддгі й судьями до дерева і голосно прорік:

44. **ādityacandrāvanilō.nalaçca dyaurbhūmirāpō hr̥daya(m) yamaçca ahaçca rātriçca ubhē ca sa(m)dhyē dharmō..pi jānāti narasya vṛttam** || 44. (нідрядк.) сонце та місяць | вода та вогонь | небеса та земля | ядро та смерть | день та ніч | і сумерки | право ж породжує поведінка людини || 44. (Серебр.) «В ім'я Землі і Неба, Сонця й Місяця, Вогню й Води, Повітря, Дня і Ночі, Душі і смерті, вранішньої Сутіні, В ім'я самого Дгарми – винуватець є!

45. **tatkathaya bhagavati vanadēvatē āvayōryaçcaura iti** || 45. (нідрядк.) ото ж | повіч | щасне лісове божество | з нас хто крадій || 45. (Серебр.) То повідай же, о найдостойніше божество дерева, хто з нас двох злодій!»

46. **atha pāpabuddhipitā çamīkōṭarasthaḥ prōvāca bhō dharmabuddhinā hr̥tamētaddhanam** || 46. (нідрядк.) ото ж злого ума батько перебуваючи в дуплі шамі промовив пху правим умом вкрадене те багатство 46. (Серебр.) І тоді батько Папабуддгі, який сидів у дуплі, промовив: «О, ці гроші вкрав Дгармабуддгі!»

47. **tadākarnya sarvē tē rājapuruṣā vismayōtphullocanā yāvatt dharmabuddhērvittah araṇocita(m) nigraha(m) çāstradrṣṭyāvalōkayanti** || 47. (нідрядк.) те чуючи усі ті королівські люди зі здивування випуклі очі коли про крадіж майна правим умом почули смерть за баченням припису розглядали || 47. (Серебр.) І тоді батько Папабуддгі, який сидів у дуплі, промовив: «О, ці гроші вкрав Дгармабуддгі!»

48. **tāvaddharmabuddhinā tacchamīkoṭara(m) vahnibhōjyadravyaiḥ parivēṣṭaya vahninā sa(m) dīpitam** || 48. (нідрядк.) тоді правим умом | те дупло шамі | деревом жертим вогнем | оточивши | вогнем зайнялося || 48. (Серебр.) А тим часом Дгармабуддгі назбирав сухого хмизу і під самим дуплом розпалив вогнище. І от, коли запалахкотіло полум'я,

49. **atha jvalati tasmiṇçamīkōtarē. rdhadagdhāçarīraḥ sphutitēkṣaṇaḥ karuṇa(m) paridēvayanpāpabuddhipitāniççakrāma** || 49. (нідрядк.)

отож горить у тому дуплі шамі | напів спалене тіло з повипукалим очима | жалібну пісню заводячи | злого ума отець виповз || 49. (Серебр.) І от, коли запалахкотіло полум'я, з дупла, ойкаючи, вискочив батько Папабуддгі, на якого страшно було дивитися: тіло геть попечене, а очі мало не лопалися.

50. **tataṣṣa taiḥ sarvaiḥ pṛṣṭaḥ sarva pārabuddhicēṣṭita(m) nivēdayitvōparataḥ** || 50. (підрядк.) тоді тими усіма розпитаний | всю поведінку злого ума виповівши | помер || 50. (Серебр.) Царські слуги стали його розпитувати, і він признався їм, до яких хитрощів удався його син.

51. **atha tē rājapuruṣāḥ pārabuddhi(m) ṣamīcākhāyā(m) pratilambya dharmabuddhi(m) praṣasyēdamūcuḥ** || ... 51. (підрядк.) отож ті королівські люди | злого ума на гілки шамі повишавши | а восхваляючи правий ум | промовили | ... 51. (Серебр.) Тоді вони повісили безчесного Папабуддгі на сучку дерева шамі, а Дгармабуддгі наділили похвалою і сказали ...

Висновки і пропозиції. Отже, представивши текст байки «Про Дгармабуддгі та Папабуддгі» на санскриті з його підрядковим перекладом українською мовою, виконаним авторами статті, і його літературним перекладом українською мовою Ігора Серебрякова, приступимо до другої частини нашої статті, а саме порівняльного аналізу. Ще раз наголосимо на тому факті, що речення підрядкового перекладу ми розділи на смислові частини поділками, котрі допомагають інтонаційно правильно прочитати речення, а отже, і зрозуміти його зміст. По-друге, ми намагалися, наскільки можливо, зберегти дієприкметникові конструкції у функції присудка, котрі ніби стягують чи то вкорочують

речення, надаючи йому обривчастості/короткості. Того немає в літературному перекладі українською мовою, де всюди використані часові особові форми дієслова. Отже, властива ритміка повісті на санскриті, досягнута почасти граматичними засобами, не передана в українському літературному перекладі. А вона є важливою, бо жанр тексту байки власне націлений на усну передачу та сприйняття на слух, свого роду текст-пісня. Отой ритмічний аспект не простежується в українському літературному перекладі, котрий є розлогим і довгим. Порівнюючи ж семантику передачі лексики байки, можемо відзначити радше описовий характер літературного українського перекладу, ніж точне дотримання тексту під час передачі значення слів. Додамо також, що є одна смислова неточність: у нашій версії байки з видання М. Р. Кейла Злий ум каже татові, що він украв майно з лісу, і, власне, штовхає батька на те, аби прикрити його злодіяння, на що батько й пішов. У літературному ж перекладі Злий ум каже, що то Правий ум вкрав у нього майно. Отже, виходить, що батько не знав правди, покриваючи свого сина.

Ну і щодо повчання, котре несе фабула байки, зазначимо, що з версії байки на санскриті Зло покаране Правом, а його Співдіяч (батько), хоча й несвідомий, потерпів від опіку і помер. В українському ж літературному перекладі Зло покаране Правом, а його Співдіяч, потерпів, обгорівши напів.

Ось так коротко охарактеризували літературний український переклад байки порівняно з оригіналом через підрядковий український переклад, здійснений авторами статті.

ДОДАТОК

ТАБЛИЦІ З ЛАТИНСЬКИМИ ГРАФЕМАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗВУКІВ У САНСКРИТІ

Таблиця 1

Голосні

		Голосні (дзвінки)			
а) прості:	короткі	довгі			
	1. a	2. ā			
	3. i	4. ī			
	5. u	6. ū			
	7. ṛ	8. ṝ			
	9. Ṛ	[Ṛ]			
б) двоголосні: (довгі)	10. e	11. ai	12. o	13. au	

Таблиця 2

Послаблені приголосні

Послаблені (приголосні)	
анунāsіка (anu <i>no</i> , <i>вздовж</i> + nāsika <i>nīc</i>) – дзвінкий звук, який назалізує попередній голосний	14. знак у вигляді місяця з ріжками догори і цяткою посередині
анусvāра (anu <i>no</i> , <i>вздовж</i> + svāra <i>голос</i>)– дзвінкий асимільований «м»	«ṁ» – знак у вигляді надрядкової цятки)
візарга (vi- <i>ви</i> + sarga <i>пуск</i>) – недзвінкий придиховий (рос. дыхательный) із «с», «р»	15. «ḥ» – знак у вигляді двох крапок

Таблиця 3

Приголосні

Приголосні					
Шумні					носові дзвінкі
	недзвінкі (глухі)		Дзвінкі		
	прості	придихові	прості	придихові	
задньопіднебінні гортанні	16. k	17. kh	18. g	19. gh	20. ṅ
передньопіднебінні палятальні	21. c	22. ch	23. j	24. jh	25. ṅ
верхньопіднебінні язичні	26. ṭ	27. ṭh	28. ḍ	29. ḍh	30. ṅ
зубні	31. t	32. th	33. d	34. dh	35. n
губні	36. p	37. ph	38. b	39. bh	40. m

Таблиця 4

Півголосні

	півголосні (дзвінкі)
	41. y (палятальний)
плавні (приголосні)	42. r (язичний)
	43. l (зубний)
	44. v (губний)

Таблиця 5

Шиплячі

шиплячі (свистячі)	
передньонебінний	45. ç (недзвінкий)
верхньонебінний	46. ş (недзвінкий)
зубний	47. s (недзвінкий)

Таблиця 6

Придиховий

Придиховий	
задньопіднебінний	48. h (дзвінкий)

Список літератури:

1. Панчатантра. П'ять кошків житейської мудрості: Шукрапанті. Київ : Дніпро, 1988. 382 с.
2. Избранные рассказы / пер. с древнеиндийского ; предисловие и примечание Р. О. Шор. Москва : Российская Ассоциация, Институт общественных наук, 1930. 157 с.
3. Кнауэр Ф. И. Учебник санскритского языка. Грамматика. Хрестоматія, Словарь. Ляйпциг : Типографія В. Драгулина, 1908.
4. Kale M. R. Pancatantra of Visnusharman. Motilal Banarsidass Publishers Private Limited, Reprint : Delhi, 2008. 250 p.
5. Санскритско-русский словарь / сост. В. А. Кочергина ; изд. 2-е. Москва : Русский язык, 1987. 944 с.

Dzhura M. Z., Hunia L. M. THE UNDERLINEAR TRANSLATION IN UKRAINIAN OF THE INDIAN TALE IN SANSKRIT ABOUT «DHARMABUDDHI AND PAPABUDDHI» AS COMPARED WITH ITS LITERARY UKRAINIAN TRANSLATION

In the article, entitled “The Underlinear Translation in Ukrainian of the Indian Tale in Sanskrit about “Dharmabuddhi and Papabuddhi” as compared with its Literary Ukrainian Translation”, the tale about “Dharmabuddhi and Papabuddhi” from the collection of old Indian tales of the “Pancatantra”, from its first section under the name of “The Loss of Friendship”, has been studied. The main stress in the article is put on the underlinear translation of the tale from Sanskrit into Ukrainian, as made by the authors of the article, and compared with the Ukrainian literary translation. Through the underlinear translation of the tale, the peculiarities of the morphemic and syntactic structure of the Sanskrit language are manifested. Also, throughout the translation, the semantics of the words have been preserved, as much as possible. Thanks to the underlinear translation, we can observe the proximity or the remoteness of the Ukrainian literary translation from the morphemic and syntactic point of view, as well as accuracy or inaccuracy of the rendering of the semantics of words in it. The literary genre aspect has been taken into account, as well, namely, the structure of a tale, its peculiar rhythmic, etc. Also, the attention is paid to the stylistics of the tale in the original, which is of narrative character, and to how it is rendered in the literary translation.

The authors of the article have divided the sentences of the underlinear translation into content parts by bars, which help to read the sentence with the right intonation, and to understand its meaning. Also, the participle constructions in the function of the predicate, making the Sanskrit sentence peculiarly concise and lending it a certain abruptness, have been preserved, as much as possible. The Ukrainian literary translation has been analyzed in respect of the presence in it of the afore-mentioned features. Also, the attention is paid by the authors to the morale content of the tale in the original, and to its rendering in the literary translation. Thus, a content divergency, or a translation error, has been found in the version of the tale in Sanskrit of M.R.Kale's edition, and that in the Ukrainian literary translation by I.Serebriakov.

A Table with Latin graphemes denoting Sanskrit sounds has been annexed to the article. Since the text of the tale in Sanskrit is presented in Latin.

Key words: *tale, morphemic and syntactic structure of the sentence, an underlinear translation, rhythmic of the tale, stylistics of the tale, structure of the tale, the Ukrainian literary translation.*